

Правда. Рочник Х. Частина 10 — Холодний вітер російсько- турецької війни

1877

Exported from Wikisource on 01/18/19

Холодний вітер російсько-турецької війни.

Півурядова Віденська газета [Fremdenblatt](#), орган партії прихильної примирю з Росією, пише в дописі з Волочиск от-що:

„Що у мешканців надморських місцевостей особливо більших властителів оказується дуже лихе и малодушне настроєне, сему зовсім не можна дивуватись. Хотя ще не прийшло до бомбардованя над морських міст, а турецька флота тільки на східнім менше укріпленім побережу може оперувати, все ж таки застоя в торгівлі завдає тяжкі страти нашим пристаням, а блокада зруйнувала вже сотки екзистенцій. Щоби однак в третім місті держави, в Києві, серед війни вимагаючої ужитя всіх сил народу, малоруська людність після десятилітнєї павзи зачала підносити голову против народного великоруського елемента, сєго не можна було припускати. Балтійські провінції, Финляндці, а навіть мешканці Криму показались більшими патриотами ніж ті Малоросси, наші найблизші родимці, котрі мають з нами одну віру и письмо та тільки длятого, що язык их трохи відмінний від нашого, хотять, щоб їх вважати чимсь відрубним. Київ (місто и губернія) дуже лихо мобилизував, складок не уряджав зовсім и в загалі оказав як найгірше настроєне. Ті люде вже перед трєма місяцями засуджували заряджене енергичнійших кроків. Зваживши дальше, що Київ єсть зборищем и осередком нигилизму, сектярів и в

загалі всіх елементів не приязних державі, не подивуємось, коли ряд вже в найблизшій часі поробить кроки, щоби такому положеню діл в губернії, маючій до 930 квадрат. миль и півтретя мільона мешканців а духово и материяльно шануючій над цілою полудневою Россиєю, Поділем и Волиню, одним замахом кінець положити. Після моїх інформацій власне в тих сумних обставинах треба глядіти причини, чому Єго імпер. Величність в часі своєї посліднєї подорожи занехав наміреного навіщення сєго міста. Гарну царську палату вже від кількох місяців приготовляли на приняте імператора, ще й в цитаделі и в Печерську пороблено всякі приготвлення. В посліднім місяці заповіджено, що цар не забавить в місті, и випрошено собі всякі представлення; однак мала горстка знайшла спосібність, коли імператор вийшов з вагону до буфету на двірці желізниці, вручити ёму завмировизовану адресу вірності.“

Ми не станемо відпирати поодиноких неточностей и фальшів, які в сій дописі поміщені; не будемо навіть ширше збивати твердження, що Київ єсть зборищем и осередком нигилизму, між тим як доси показалось, що Малоросси достарчають найменший контингент до социяльно-революційної пропаганди, а рух малоруський вже тому, що єсть національним, не може ні в якій звязі стояти з рухом социяльно-революційним, яко с природи своєї космополитичним — ми хочемо тільки коротко висказати, яке становище ми займаємо супротив російсько-турецької війни. [\[1\]](#)

Коли в Боснії и Герцеговині піднялась борба Славян против їх томителів, ми повитали її з найбільшою симпатією: між першими охотниками, що спішили пролити свою кров за свободу нещасного народа, були Русини з України, а ми в Галичині бодай дрібними грошевими складками старались оказати любов и симпатію нашим славянським братам. Коли відтак хопили за зброю Сербия и Черногора, ми и сей подвиг прийняли з горячою симпатією и надією; ми вижидали воєнного руху Греції и Румунії, повстаня в Епирі, Тессалії, Кандії, Альбанії, Болгарії, и гадали, що таким ділом пригнетені народи Турції зможуть собі самі вибороти волю, — а лиш таку своїми силами вибороту волю вважаємо тревалим и безпечним посіданєм. Пішло инакше: європейська дипломатия, замість уможливити народам Турції скинути с себе тяжке и огидне ярмо підданства, и на місці перегнилої Турції поставити живі, здорові народи, трібувала удержати неможливу Турцію и маневрувала так зручно и щасливо, аж подала Росії можливість ба майже конечність прийняти ролю єдиного опікуна турецьких християн и в тій ролі — задусити Турцію.

Чи Россия дійсно щирий опікун турецьких Славян? чи вона мала право зачинати війну с Турцією в имя гуманності и свободи?

Нам здається цілком ясною річею, що тільки той має право виступати в обороні якоїсь идеї, хто сам тую идею визнає и після неї поступає. Так и Россия, коли їй политична, релігійна и національна свобода турецьких християн так дорога, що аж за них підняла війну, повинна тиї идеї

визнавати и у себе дома переводити.

Якже ж поступає Россия у себе? Не будемо тут вичисляти всіх гріхів Росії (багато фактів з найновішого часу наводить російська брошура „[Внѣшніе и внутренніе Турки](#)“ — о котрій при нагоді поговоримо докладнійше), поминаємо зовсім поступоване Росії против Поляків, котрі предсі також суть славянськими братами! — а подамо лише кілька наглядних фактів с самих остатних часів, с часів, коли вже Россия готовилась „освободжати“ турецьких християн.

Вже коли Россия зачинала війну за „свободу“, в день перед виданем манифеста, помістив „Голось“, найзнаменитша тепер газета російська, фелетон [Евг. Маркова](#), написаний в дуже патріотичнім дусі (як се признають самі обожателі теперішнїї Росії, н. пр. чеська Politik), в котрім однако з легенька указує також на право Россиян „дізнаватись у всім повної правди и могти виконувати публичну контролю над тим, що становить услівя їх истнованя, їх будучності“. За сю статью, в котрій автор навіть не поваживсь ужити слова *конституция*, „Голось“ завішено в сам найгорячіший час на 2 місяці. Се — в имя політичної свободи!

Нема ще року — Россия вже готовилась до війни „за свободу“ турецьких Славян — вийшов [звістний указ против руського языка](#). Російські газети, маючі претенсію до либерализма (як Новое Время), указують на національну нетолеранцію конституційної Турції, що предсідатель турецького парламента обявив турецький язык єдино офіційальним — що и ми справедливо засудили (в Перегл. пол. у 7 н-рі) — ; але

від сього виступлення турецького президента до російсько-царського указу ще так далеко, як від неба до землі. А однак Россия виступає буцім-то в обороні—на національній свободі турецьких Славян!

Росправи англійського парламента пригадали світови на ново поступоване Росії насупротив Холмських уніятів. Бідний нарід в 2-ій половині ХІХ-ого столітя насилою и муками змушено до зміни своєї віри. И така держава може мати право промовляти в имени—релігійної свободи?

Задля того ми, яко правдиві ісповідники тих ідей, в имени котрих буцім-то Россия розпочала війну, яко ісповідники ідеї людскості, національної, політичної и релігійної свободи—не можемо симпатизувати з Росією.

Не можемо тут й не виразити нашого зачудованя, що—поминувши очевидно Поляків, котрим за ідею славянського братерства байдуже а котрі притім смертельними ворогами Росії—усі інші Славяне, відколи Россия рішущо виступила против Турції, стали мало що не обожати Росією и оказують се в спосіб майже негідний вольних народів и людей. Чехи (як старі, так и молоді, „либеральні“) зовсім и забули на свої ще не так давні інкримінації против Росії и її політики та пишуть гимни в честь Росії и війни за „освободжене Славян“, а Серби, котрих цар Олександр ще перед кількома місяцями в торжественній промові в Москві зляяв та виганьбив, тогож таки царя величають царем славянським!.. Ми, признаємось, бажали б иншого

славянства, як у стіп абсолютного царя..

Але—нехай собі Россия буде яка-небудь, нехай з яких-небудь причин и в яких-небудь цілях провадить війну: все ж таки, коли тая війна вийде на користь пригнетених славянських братів, то бодай сю війну повинні ми витати з найбільшою симпатією?

Вже те саме, що сю війну веде тільки царська та й русификаторська (псевдо-славянофильська) Россия, не може в нас будити для неї великих симпатий. Коли б турецькі Славяне тою Россиєю и видобулись с-під турецького ярма, то за те підпадуть конечно під більшу або меншу (що на й м е н ш е моральну) зависимість від Россії, а се посуне славянське питанє дальше наперед до такого рішення, яке не можемо вважати користним ані для славянства ані для людскості в загалі.

Але далеко гірші наслідки мати-ме ся війна, боїмось, для самої Россії и України. Знаємо з досвіду, що абсолютний ряд, загрожений у внутрі, радо хватає за війну, щоби рух внутренній звернути на зверх, и коли війну щасливо скінчить, то се зміцняє ёго силу, не щасливий же кінець ослабляє її и веде до реформ, до конституції. Так Австрія надала конституцію по нещасливій війні с Сардинією и Францією, а Мадяри одержали свою конституцію після прусько-итальської війни. Кримська и австро-сардинська війна зміцнили становище [Наполеона III.](#), противно виправа Мексиканська и прусько-австрійська війна с 1866 р. захитали ёго и принудили до уступств в користь свободи, а німецька війна

принесла Франції республіку. Та й Росія не була би певне так скоро діждалась знесення крпацтва и введеня деяких реформ, коли б не поражене її в кримській війні. Відтак ми гадаємо, що, якби не ся війна, не міг би и абсолютизм в Росії довго устоятись — вже тому ні, що навіть Турція завела у себе конституцію и Росія осталась єдиною абсолютною державою в Європі. Колиж би війна закінчилась с повним успіхом для Росії, ледве щоб не скріпився абсолютний ряд и не спинилось може на значний час введенє конституції. А коли б крім абсолютного ряду ще й кому иншому в Росії ся війна мала вийти на користь, то хіба тільки псевдославянофилам в роді Фадєєва, Аксакова и и., котрі не федерації Славян бажають а русифікації. Подібний погляд, як ми, мають, здається нам, и брата наші в Україні, а навіть либеральні Росіяне в Петербурзі, де зовсім не видко того великого запалу до війни, який, після донесень газет, удалось розбудити в тих частях Росії, куди менше дійшла європейська просвіта.

Мимоходом тільки зганемо о становищу Поляків и формованю польского легиона. Поляки, замість лучитися з либеральними елементами в Славянщині (не виключаючи и самих либеральних Росіян), за помочю тільки котрих можуть — не відбудувати, розуміється, давнєї Польщі, котра була б чистим анахронизмом, але поставити нову Польщу серед Славянщини, стають все на боці ба навіть неприязно против славянської ідеї. Від початку повстаня турецьких Славян значна більшість Поляків станула по стороні Турції. Недавними ж часами с почином російсько-турецької війни підняли польські ворохобники думку утворити польський

легион в Царгороді, щоб вивести його против наддунайської армії, котра в значній часті складається с Поляків и Русинів-Українців, — та щоб заткнути польську хоругву над Вислою, Дністром и Дніпром! Ся видумка знайшла живий відгомон в галицько-польських часописях, а опам'ятливі перестороги Czas-у и Dziennik-a roznańsk-ого привитали сі то галицькі Поляки яко „москальофильство“! На щасте зголосилось досі до польского легиону тільки 15 калік и 26 кандидатів на офіцерів и полковників легиону. Як би там ні було, а все ж и зроджене такої думки між Поляками и ціле їх дотеперішне становиско до славянської справи—виказують, що Поляки все ще не в силі здвигнутись не то до проводу у славянстві, до чого деякі з них мають претенсію, але й до погодження своїх бажань и замірів з інтересами цілого славянства.

Из дописі Fremdenblatt-у не можемо мовчки поминути тільки оден уступ, де сказано, що „ряд російський вже в найблизчим часі поробить кроки, щоби такому положеню діл в київській губернії кінець зробити“. Се аж надто ясна грозьба нового утиску нещасного українського народа. И за що? Що „Київ лихо мобилизував та складок на війну не уряджав“, хотя впрочім сповняв свої обовязки супротив держави?.. Справді, се новий рід провини, специфічно російський, не знаний иншому европейському світови! За несповнене добровольного чину патріотичного—кара! Тіштеся Славяне та величайте Россию, боронительку „свободи Славян“! Хиба ж Українці не такі самі Славяне як турецькі Серби та Болгаре? Хиба ж кривда менше болить, коли походить від свояка, як від чужого?..

Як російська дипломатія потрапила одурити дипломатію європейську, так російські псевдославянофили і публіцисти потрапили позискати для Росії симпатію Славян. Однак хоча суд людей може датись на хвилюнку обаламутити, але не обаламутить Росія суду, який колись видасть на неї історія. А український народ, як перебув не одно тяжке горе, перебуде і ті гоненя, аж

Опадуть тяженькі
Зелізнi кайдани...

.....
И устане та неволя,
А воля настане!..

-
1. ↑ Позаяк вороги малоруської ідеї в Росії надуживали нераз статі „Правди“, щоб буцім-то оправдувати переслідоване тої ідеї на Україні, заявляємо виразно, що висказуємо тут тільки наші погляди яко органа галицьких Русинів-народовців, а не всіх Малорусинів, іменно ж не Українців.

Ця робота перебуває у [суспільному надбанні](#) у Сполучених Штатах.

-
- Робота перебуває у суспільному надбанні у Сполучених

Штатах, тому що вона опублікована до 1 січня 1924 року.

- Цей твір захищений авторським правом в Україні до 1 січня 2048 року згідно [закону України про авторські й суміжні права](#).

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Madvin
- Arxivist

---

1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)

3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)